

A tököli kormánydelegáció kíséretének kihallgatási jegyzőkönyvei az Ungváron őrzött KGB dokumentumok között*

Az 1956-os magyar forradalom történetéről az elmúlt években számos munka született Magyarországon és annak határain kívül. Az egykori Szovjetunió, ezen belül Ukrajna és Kárpátalja levéltárai anyagainak, a korszakra vonatkozó dokumentumai azonban még mindig feldolgozásra várnak. Pedig Kárpátalja a forradalom alatt kulcsszerepet játszott, hiszen Magyarországgal határos, magyarlakta vidék lévén színterévé vált a deportálásoknak, kihallgatásoknak, meghurcoltatásoknak, a katonai és politikai műveletek irányításának.

Az egykori KGB 1956-os forradalommal kapcsolatos iratanyag, amit az Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának ungvári archívumában őriznek, több mint 30 kötetből áll és több ezer oldalt tesz ki. Az iratanyag rendezetlen, a dokumentumok nagyobb része kézzel (gyakran grafitceruzával) írott és nehezen olvasható. Az iratok leginkább orosz nyelvűek, de van köztük ukrán, magyar és német nyelvű is.

A KGB-dokumentumoknak egy fontos részét képezik a tököli kormánydelegációval kapcsolatos iratok.¹ Jelen tanulmány a rájuk vonatkozó dokumentumokból ad közre 11 darab forrást, amik főként levelek, névsorok, kihallgatási jegyzőkönyvek.

Az 1956. október 28-án meghirdetett fegyverszünet után a tököli katonai repülőtéren rendezte be főhadiszállását a Budapestről (átmenetileg kivonuló) szovjet Különleges Hadtest Parancsnoksága és Politikai Osztálya.

Október 31-én a délutáni órákban Nagy Imre a Kossuth téren bejelentette, hogy tárgyalások kezdődnek a szovjet csapatok kivonásáról és arról, hogy Magyarország kilép a Varsói Szerződésből.

November 1-én a szovjet csapatok megszállták a Ferihegyi repülőteret. A kormány megtiltotta a szovjet csapatokkal szembeni ellenállást, de a Honvédelmi Minisztérium intézkedett a szovjet csapatok mozgásának felderítéséről. Hamar kiderült, hogy a szovjet csapatok nem ki-, hanem bevonulnak az országba, mire Nagy Imre Andropovtól, a szovjet nagykövettől kért magyarázatot, aki nem tudott kielégítő választ adni, ezért a kormány elrendelte a főváros védelmét. A védelmi terv kidolgozását Mecséri János ezredesre bízta.

November 2-án a kormány kijelölte a szovjet csapatok kivonásáról tárgyaló küldöttség tagjait. A magyar küldöttség vezetője Erdei Ferenc miniszterelnök-helyettes volt, tagjai pedig mind katonák: Maléter Pál vezérőrnagy, Kovács István vezérőrnagy és Szücs Miklós ezredes.

1956. november 3-án, délben a Parlamentben megkezdődtek a szovjet csapatok kivonásáról a tárgyalások. Erdei Ferenc rövid üdvözlő szavai után Malinyin hadseregtábornok ismertette a szovjet kormány álláspontját. Eszerint a szovjet kormány elismeri csapatai visszavonásának a szükségességét, és a kivonulás technikai kérdéseinek megbeszélésére ezt a bizottságot jelölte ki. Javaslatára szerint a csapatok november 12-én kezdenék meg a kivonulást, és 1957. január 31-ig fejeznék be. A csapatok távozását részben akadályozó, részben késleltető tényezők között megemlítette, hogy a vasutasok nem hajlandóak a katonai

* A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

¹ KGB, Fond 43. Opisz 1. No. 1. 1956.

szervényeket továbbítani, a polgári lakosság pedig még pénzért sem ad élelmet a szovjet katonáknak. Nehezményezte, hogy a szovjet követség budapesti lakásait önkényesen elfoglalták, a követség és más szovjet szervek közötti kapcsolatot önkényesen megszakították, egyáltalán a szovjet állampolgárok élete nincs biztonságban. Panaszai sorát azzal zárta, hogy a fegyveres felkelők több esetben is veszteséget okoztak azoknak a szovjet csapatoknak, amelyek a magyar kormány kérésére lépték át az ország határát. Ezek után átnyújtotta a kivonás feltételeit tartalmazó, pontokba szedett jegyzéket. Nyomaték kedvéért szóban is kérte, sürgette, hogy a felkelők által zsákmányolt fegyvereket november 10-ig szállítsák vissza. Kérte, hogy a kivonuló csapatokat ünnepélyesen búcsúztassák, továbbá elengedhetetlennek tartotta az 1945-ben Magyarországon hősi halált halt szovjet katonák emlékműveinek a helyreállítását. Bejelentette, hogy a következő tárgyalás helyszíne a Tökölön, a Szovjet Haderők Főparancsnoksága, ahová a magyar kormányküldöttséget helyi idő szerint 22 órakor várják. Ezek után Maléter Pál kért és kapott szót. A magyar kormány hivatalos álláspontját képviselve bejelentette, hogy a magyar nép ragaszkodik a teljes függetlenséghez és a semlegességhez.²

A közölt feltételekkel kapcsolatban előzetes válaszként közölte, hogy a zsákmányolt fegyvereket és hadianyagot utolsó szervényként a magyar kormány a szovjetek rendelkezésére bocsátja. Ígéretet tett arra, hogy a kormány a rendelkezésre álló erővel mindent elkövet azért, hogy a szovjet állampolgároknak bántódásuk ne essen. További tárgyalási alapként a kivonás végső határidejeként december 31-ét jelölte meg. Megegyeztek, hogy közös közleményben bejelentik: újabb szovjet csapatok az országhatárt nem lépik át.³

A tárgyaláson jelen volt még a Malinyin hadseregtábornok vezette delegáció tagjaként: Fedor Sztepcsenko altábornagy, politikai főcsoportfőnök-helyettes, Mihail Scselbanyin vezérőrnagy, a székesfehérvári Különleges Hadtest törzsfőnöke. A szovjet küldöttség tolmácsa pedig Vitalij Ivanovics Fomin, aki az 1956-os szovjet különleges hadtest politikai osztályának munkatársa, instruktora volt.⁴

Este a magyar küldöttség tagjai – Erdei Ferenc, Maléter Pál, Kovács István, Szücs Miklós, továbbá szakértőként Hersicki Lajos, Garai Sándor, Szücs Sándor dr. és Kriszten Andor, velük volt még a parlamenti gyorsíró iroda főnöke, egy fotóriporter, a biztosító egység, Maléter Pál segéd tisztje és a gépkocsivezetők⁵ – megérkeztek Tökölre, a szovjet bázisra. Egy szobába vezették őket, ahol csak a tolmács, Fomin százados várta őket. Hellyel kínálta a vendégeket. Arra hivatkozott, hogy Malinyin tábornokék még tanácskoznak, kis türelmet kért. Malinyin vezetésével bevonult a szovjet tárgyaló küldöttség, és üdvözlés nélkül, szemben az ajtóval, az asztal túlsó oldalán leültek. A légkör rendkívül fagyos volt. Amint Maléter Pál hozzákezdett a magyar kormány álláspontjának ismertetéséhez, Malinyin közbevágott és elnézést kért azért, hogy a kormányával még nem tudott kapcsolatba lépni.⁶

Még be sem fejezte a mondatot, amikor kivágódott az ajtó, és Iván Szerov altábornagy, a szovjet állambiztonsági szolgálat főnöke, a KGB alelnöke vezetésével nyolc géppisztolyos állambiztonsági altiszt rontott be. Géppisztolyaikat a magyarok oldalához nyomták. A magyar tiszteket lefegyverezték, pisztolyaikat elvették. Amikor Szerov belépett, Malinyin az asztalon lévő telefonok egyike után nyúlt. Fel akarta venni a kagylót, mire Szerov odalépett hozzá, rátette a kezét a kagylót szorító kézre és valamit súgott. Malinyinék felálltak és kimentek a szobából.⁷

² Horváth Miklós: Maléter Pál. H and T Kiadó, Budapest, 2002. 138.

³ Uo. 139.

⁴ Kő András: Tököl 1956. Kiadja Tököl Város Képviselő - Testülete, 2008. 33.

⁵ Kő András - Nagy J. Lampert: Tököl. Publica Rt., Győr, 1992. 174.

⁶ Horváth Miklós: Maléter Pál. H and T Kiadó, Budapest, 2002. 146.

⁷ Uo. 148.

Maléter vezérőrnagy megpróbált oroszul tiltakozott, de Szerov válaszra sem méltatta, intett az embereinek, hogy vezessék el a foglyokat. Egymással nem beszélhettek, de erre nem is nagyon lett volna mód, mert a „tárgyalóterem” a laktanya hátsó végén volt, és a teljesen sötét udvaron, egymástól elég nagy távolságra, kísérték őket a laktanya kijárata felé a géppisztolyosok, Szüccsel az élen. Majd a laktanya kijáratától balra lévő legénységi fogdához vezették őket. Két embert csuktak egy-egy cellába. Szücs Miklóst Erdei Ferencsel, Maléter Pált Kovács Istvánnal csukták közös zárkába.⁸

A letartóztatást követően Kovács Istvánt külön cellába vitték és egy rövid idő után a legnagyobb meglepetésére Piros László altábornagy, volt belügyminiszter látogatta meg, akivel régi ismerősök voltak. Piros azt kérdezte Kovácstól: „Pista, velünk vagy-e vagy ellenünk?” Kovács István ezt válaszolta széttárt karokkal: „Mi az, hogy velünk, vagy ellenünk?”, majd így folytatta: „Magyarországnak törvényes kormánya van és én arra tettem le az eskümet, természetesen a kormánnyal vagyok.” Ezután Piros azt mondta, hogy lenne egy feladat Kovács részére, mégpedig, hogy a Magyar Néphadsereg alakulatai részére adjon parancsot az ellenállás megakadályozására, illetve beszüntetésére. Kovács így válaszolt: „Letartóztatásban parancsot nem adok, de hajlandó vagyok levelet írni a honvédség vezetőinek: tegyenek meg mindent azért, hogy minél kevesebb ember pusztuljon el az országban. Majd levelet írt Úszta Gyula és Váradi Gyula vezérőrnagyoknak melyben felszólítja őket, hogy a két hadsereg közötti harc megakadályozása érdekében a szükséges intézkedéseket tegyék meg.”⁹

Kovács Istvánt visszaemlékezéséből kiderül az is, hogy Tökölön körülbelül 150-200 ÁVÓS is tartózkodott.¹⁰

A letartóztatás éjszakaijában éjfél után egy géppisztolyos őrmester szólította Szücsöt a zárkájából, aki azt hitte kivégzésre viszik. Az őrmester Malinyin törzséhez kísérte. Ott az a fiatalt ezredes, Malinyin hadműveleti tisztje, akivel együtt érkezett Budapestre Moszkvából, közölte vele, hogy a szovjet csapatok hajnalban bevonulnak Budapestre. Elé tette a város térképét, és arra kérte, tájékoztassa, hol, melyik körzetben számíthatnak számottevő fegyveres ellenállásra. A kérés hallatán először ágálni kezdett benne a sértett önértzet, az ok nélkül letartóztatott „ellenség” ellenszenvé, de aztán erőt vett rajta a kötelességtudat, az ügy iránti felelősségérzet, és részletes tájékoztatást adott az ezredesnek.¹¹

A Malinyin hadseregtábornok vezette szovjet és magyar küldöttség tárgyalásának második fordulóján tehát a magyar tárgyalófeleket Szerov utasítására letartóztatták. A letartóztatás időpontjában a KGB-főnökkel volt a tárgyalóteremben Piros László volt belügyminiszter, Rajnai Sándor alezredes, valamint számos ÁVH-s. Szücs Miklós ezredes együttműködésre kérték, és feladatuk kapta, hogy Budapest katonai térképén rajzolja be a felkelők bázisát. Így a hajnali támadás célirányosan indult meg.¹²

November 4-én, reggel 8 óra körül kivezették őket a fogdából, és a laktanyaudvarra vitték őket. Harckocsik, páncélgépkocsik és teherautók sorakoztak ott egymás mögött. A járművek közelében egy csomó polgári ruhás személy álldogált géppisztollyal felfegyverezve. Felismerték köztük Piros László belügyminisztert és több magas rangú államvédelmi tisztet. Majd beszállították őket egy páncélgépkocsiba. Magas rangú szovjet tiszték ültek közéjük. Pirosék egy nyílt tehergépkocsira szálltak. Hogy hova viszik őket, arról semmiféle tájékoztatást nem kaptak. Csak néhány kilométert tehettek meg, amikor az oszlopra két oldalról gépágyúk, géppuskák, géppisztolyok tüze zúdult. A lövöldözés körülbelül öt percig

⁸ Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál. Szabad tér kiadó, 1989. 125.

⁹ Kő András: Tököl 1956. Kiadja Tököl Város Képviselő - Testülete, 2008. 39.

¹⁰ Uo.

¹¹ Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál. Szabad tér kiadó, 1989. 126.

¹² Orbán Éva: Amit '56-ról mindenkinek tudnia kell. Budapest, Technika Alapítvány – Összmagyar Testület Kiadó, 2006. 83.

tartott, aztán a szovjet járművek visszafordultak a tököli szovjet laktanyába. Később kiderült, hogy a Mecseri ezredes parancsnoksága alá tartozó magyar alakulatok nyitottak tüzet a szovjet oszlopra.¹³

Késő délután őrzőik a biztonságosabb légi utat választották, helikopterrel mind a négyüket Mátyásfüldre, a katonai középiskolába szállították, s ott bezárták. Az éjszakát és a következő napot ott töltötték, majd újra páncélgépkocsiba ültették őket, és biztosított menetben a szovjet nagykövetséggel szomszédos épületbe, a Gorkij fasorba szállították, ahol egy matracokkal teledobált pincehelységbe zárták a foglyokat. Másnap a rácsos ajtón keresztül látták, hogy újabb foglyok érkeztek. Több magas rangú tiszt és tábornok között láthatták Kopácsi Sándor rendőr ezredest is. A szovjet őrök megtiltották, hogy az újonnan érkezettekhez szóljanak. Az egy zárkában lévő foglyok a külvilágtól teljesen el voltak zárva. A napok és az éjszakák összefolytak. Így nem tudhatták pontosan, hogy mikor is kísérték fel, ültették páncélgépkocsiba és szállították át őket a szovjet katonák által őrzött Gyorskocsi utcai börtönbe. Abban a páncélgépkocsiban, amelyben Maléter Pált vitték, Erdei Ferenc, Kovács István, Szücs Miklós és Kopácsi Sándor volt még. A Gyorskocsi utcában a foglyokat különválasztották. Megkezdődtek a kihallgatások.¹⁴

Erdei Ferenc, a küldöttség vezetője 1956 végén kiszabadult, s 1957-től a Magyar Tudományos Akadémia, Agrárgazdasági Kutató Intézetének igazgatója, majd a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára, 1964-től pedig alelnöke, illetve a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke, 1965-től az Elnöki Tanács tagja 1971-ben bekövetkezett haláláig.¹⁵ Maléter Pál honvédelmi minisztert a Nagy Imre és társai elleni per vádlottjaként 1958 júniusában halálra ítélték és kivégezték. 1989. június 16-án újratemették.¹⁶ A tököli küldöttség másik két tagja megélte a rendszerváltozást. Kovács István vezérőrnagyot a kádári megtorlás három év börtönnel sújtotta 1958 szeptemberében, majd 1959-ben 6 évre súlyosbította. Másokhoz hasonlóan „idő előtt”, 1960 áprilisában egyéni kegyelemmel szabadult. Kovács a rendszerváltozás után a Történelmi Igazságtétel Bizottsága katonai szekciójának egyik vezetője lett, s a forradalom után meghurcolt katonák rehabilitációjáért dolgozott.¹⁷ Szücs Miklós ezredes ellen a forradalom után eljárás indult, amit vádemelés nélkül zártak le, 1958 augusztusában szabadult. Elkerülte a kádári megtorlás. 1958 őszén maga kérte a leszerelését. 1964-től az IBUSZ szocialista országokkal foglalkozó idegenforgalmi osztályának vezetője volt 1986-os nyugdíjazásáig.¹⁸

A tököli reptéren letartóztatott tárgyaló delegáció kísérszemélyzetét Grigorij Szokolov altábornagy őrizete alá helyezték és a szovjet városparancsnokság fogdáiba kerültek és valószínűleg november 3–9. között Tökölön tartották fogva őket, majd Szmirnov ezredes vezetésével repülőgépen az USZSZK Belügyminisztériuma 1. számú ungvári börtönbe szállították, ahol a többi deportálttól különzárva tartották őket és többször is kihallgatták. A kihallgatásokat követően visszaszállították őket Magyarországra és átadták őket a magyar hatóságoknak.

Az ÁVH is aktívan részt vett a letartóztatásokban, kihallgatásokban, bár nevük a dokumentumokban nem szerepel, de több fogoly kihallgatási jegyzőkönyvéből megtudhatjuk, hogy őket civil ruhás magyarok tartóztatták le és adták át a szovjeteknek. Talán ezzel magyarázható, hogy a források egy részében a felvett adatok között – a magyar személyazonosítási rendnek megfelelően – az édesanya neve szerepel, és nem az apai név,

¹³ Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál. Szabad tér kiadó, 1989. 127-128.

¹⁴ Horváth Miklós: Maléter Pál. H and T Kiadó, Budapest, 2002. 151.

¹⁵ Némethné Dikán Nóra - Szabó Róbert - Vida István (szerk.): A budapesti egyetemisták és főiskolások 1956-ban. Nagy Imre és kora V. Nagy Imre Alapítvány, Gondolat Kiadó, Budapest, 2009. 593.

¹⁶ Uo. 635.

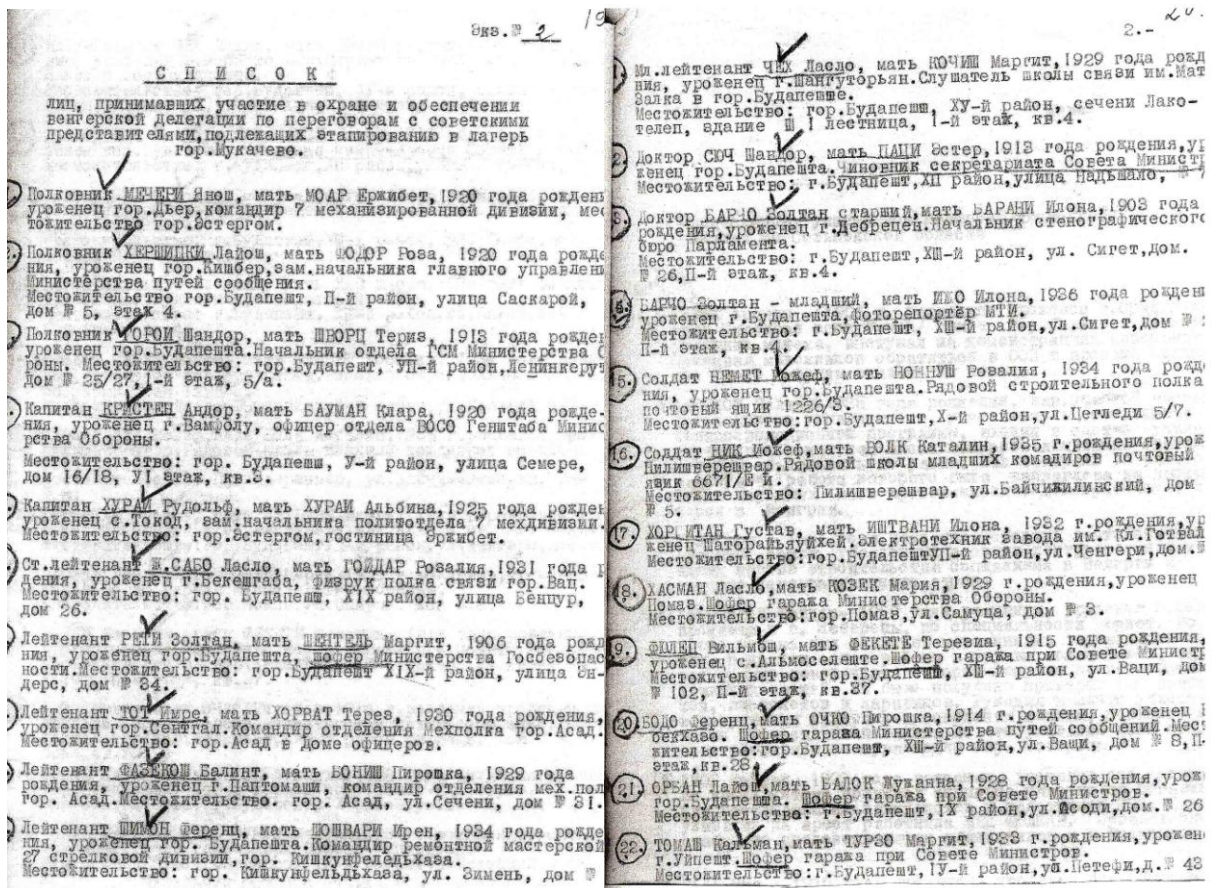
¹⁷ Uo. 624.

¹⁸ Baráth Magdolna – Feitl István-Izsák Lajos – Palasik Mária – Stemler Gyula – Varga Zsuzsanna (szerk.): Krónika 1956. Kossuth Kiadó. Tekintett Alapítvány, Budapest, 2006. 245.

mint ahogy az a szovjet gyakorlatban szokásos volt, és mint ahogy az a többi deportáltak listáján megfigyelhető.¹⁹

A letartóztatott tökökli delegáció kihallgatási jegyzőkönyveit jelenleg is az Ukrajna Állambiztonsági Hivatala ungvári archívumában őrzik, a KGB dokumentumok között. A rájuk vonatkozó dokumentumok több Fondban találhatóak meg, de a legtöbb dokumentumot a Fond 1. Opisz 1. No 1. dokumentumcsomagban olvashatjuk, melynek címe: *A Budapestre küldött magyar állampolgárokkal kapcsolatos anyagok.*

Ezenkívül több kihallgatási jegyzőkönyv és egyéb rájuk vonatkozó dokumentum található a Fond 1. Opisz 1. No 14. (A dokumentumcsomag címe: *A magyar állampolgárok kihallgatási jegyzőkönyvei*), Fond 1. Opisz 1. No 15. (A dokumentumcsomag címe: *Az 1956-ban Magyarországra irányított magyar állampolgárok névsorai*), Fond 1. Opisz 1. No 21. (A dokumentumcsomag címe: *A magyar állampolgárokkal kapcsolatos levélváltások.*), Fond 1. Opisz 1. No 22. (A dokumentumcsomag címe: *A magyar állampolgárokkal kapcsolatos levélváltások és ezen állampolgárok személyes iratai.*) dokumentumcsomagban is.

1. forrás

A tököli delegáció Ungvárra szállított tagjainak névsora²⁰

Azoknak a személyeknek a névsora, akik részt vettek a magyar delegáció őrzésében és biztosításában a szovjet tárgyaló felekkel való megbeszélés során, őket Munkács város lágerébe kell szállítani.

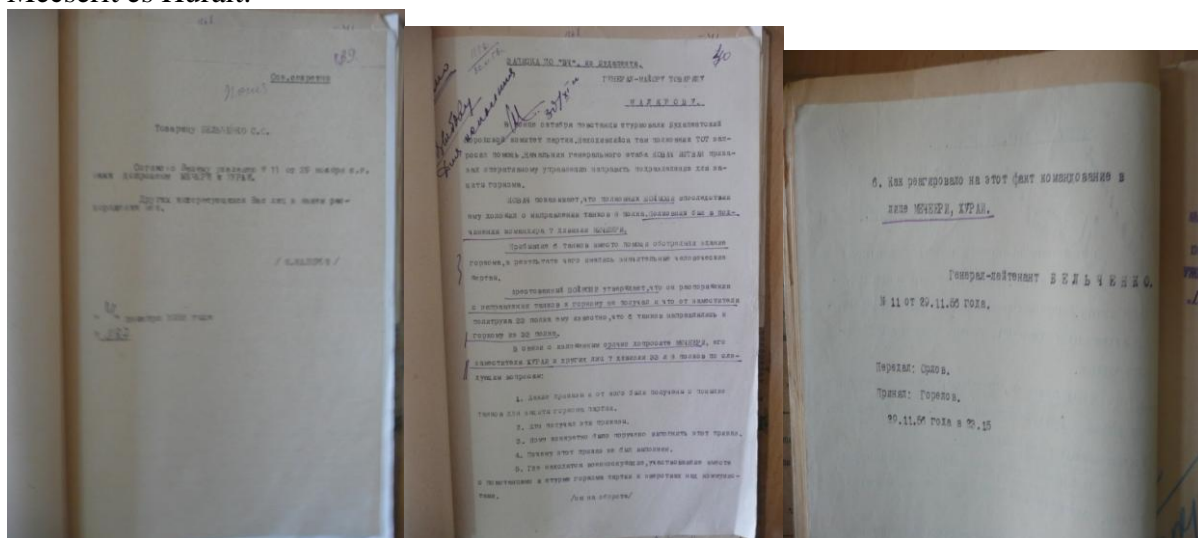
¹⁹ KGB, Fond. 43. Opisz. 1. No. 1. 1956.

²⁰ Fond 43. Opisz 1. No. 15., 1956.

№	Vezetéknév, keresztnév	Születési év	Anyja neve	Születési hely	Beosztás	Lakcím
1.	Mecséri János ezredes	1920	Moar Erzsébet	Győr	7-es számú gépesített hadosztály parancsnoka	Esztergom
2.	Hersiczky Lajos ezredes	1920	Fodor Róza	Kisbér	Közlekedési Minisztérium főosztályvezetőjének helyettese	Budapest, II. kerület, Szászkároly u. 5, 4. emelet
3.	Garai Sándor ezredes	1913	Svarcz Teréz	Budapest	a Honvédelmi Minisztérium üzemanyag osztályának vezetője	Budapest, VII. kerület, Leninkörút, 25/ 27, 1.emelet 5/a
4.	Kriszten Andor százados	1920	Bauman Klára	Vámfalu	a Honvédelmi Minisztérium főtörzsének tisztje	Budapest, V. kerület, Szermere u. 16 /18, 6. emelet, 3.lakás
5.	Hurai Rudolf százados	1925	Hurai Albina	Tokod	a 7-es számú gépesített hadosztály politikai részlegének helyettes vezetője	Esztergom, Erzsébet hotel
6.	Zs. Szabó László	1931	Hajdár Rozália	Békéscsaba	a váci híradós ezred testnevelője	Budapest, XIX. kerület, Bencur u. 26
7.	Réti Zoltán hadnagy	1906	Sentely Margit	Budapest	az Állambiztonsági Minisztérium gépkocsivezetője	Budapest, XIX. kerület, Endersz u. 34
8.	Tót Imre hadnagy	1930	Horvát Teréz	Szenttál	az aszódi gépesített ezred rajparancsnoka	Aszód, hivatalnokok háza
9.	Fazekas Bálint hadnagy	1929	Bonis Piroska	Paptamási	az aszódi gépesített ezred rajparancsnoka	Aszód, Széchenyi u. 31
10.	Simon Ferenc hadnagy	1934	Sasvári Irén	Budapest	a kiskunfélegyházi 27.számú lövészhadosztály javítóműhelyének parancsnoka	Kiskunfélegyháza, Zimány út,
11.	Cseh László alhadnagy	1929	Kocsis Margit	Salgótarján	a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola híradós hallgatója	Budapest, XV. kerület, Széchenyi lakótelep, 1.épület, 1.emelet, 4.lakás
12.	Dr. Szücs Sándor	1913	Páci Eszter	Budapest	a Minisztertanács Titkárságának tisztviselője	Budapest, XII.kerület, Nagysaló 7.
13.	idősebb Dr. Barcsa Zoltán	1903	Baranyi Ilona	Debrecen	a Parlament Gyorsíró Osztályának vezetője	Budapest, XIII. kerület, Sziget u.26., 2.emelet, 4.lakás
14.	ifjabb Barcsa Zoltán	1936	Izso Ilona	Budapest	az MTI fotóriportere	Budapest, XIII. kerület, Sziget u.26., 2.emelet, 4.lakás
15.	Német József honvéd	1934	Nonnus Rozália	Budapest	Az 1226/ 3 egység postaláda,építőezred közlegény	Budapest, X. kerület, Ceglédi u. 5//7
16.	Nik József honvéd	1935	Volk Katalin	Pilisvörösvár	Altiszti iskola közlegénye	Pilisvörösvár, Bajcsizsilinszkij u. 5
17.	Hargitai Gusztáv	1932	Istváni Ilona	Sátoraljaújhely	a Klement Gottvald gyár elektrotechnikusa	Budapest, VII. kerület, Csengeri u. 3.
18.	Haszmán László	1929	Kozek Mária	Pomáz	a Honvédelmi Minisztérium garázsának gépkocsivezetője	Pomáz, Szamuca 3
19.	Fülöp Vilmos	1915	Fekete Terézia	Almoszeleste	a Minisztertanács garázsának gépkocsivezetője	Budapest, XIII. kerület, Váci u. 102, 2.emelet, 37
20.	Bodó Ferenc	1914	Ocskó Piroska	Kübekháza	a Közlekedési Minisztérium garázsának gépkocsivezetője	Budapest, XIII. kerület, Váci u. 8, 2.emelet, 28
21.	Orbán Lajos	1928	Balog Zsuzsanna	Budapest	Minisztertanács gépkocsivezetője	Budapest, IX. kerület, Aszódi u. 26
22.	Tamás Kálmán	1933	Turzó Margit	Újpest	a Minisztertanács gépkocsivezetője	Budapest, IV. kerület, Petőfi u. 43

Megjegyzés: a nevek és helységnevek betűszerinti fordításban vannak közreadva.

A fent említett 22 főt Szmirnov alezredes vezetésével, repülőgéppel a Szovjetunióba szállították feltehetően 1956. november 9-én. És ugyan a terv azt volt, hogy Munkácsra viszik őket, azonban Ungvárra szállították a letartóztatottakat a többi deportálthoz hasonlóan. Ungváron több alkalommal, hosszú órákon át kihallgatták őket, orosz nyelven, tolmács segítségével. A tolmácsok kárpátaljai magyarok – tanárok, levéltárosok – voltak, akik sajátos helyzetükből adódóan mind a magyar, mind az orosz nyelvet jól beszélték. Természetesen a tolmácsokat figyelmeztették arra, hogy a nem megfelelő tolmácmunkát börtönnel jutalmazták. Az, hogy november 3-9. között hol tartották őket fogva, mi történt velük, nem lehet tudni, mivel arról a jegyzőkönyvekben nincs szó. A kihallgatásokat Belcsenko vezérőrnagy utasítására végezték el, aki Szerov egyik helyettese volt. Tudjuk ezt abból a levélből, amit Maljarov vezérőrnagy, a KGB Központi Nyomozati Főhivatalának az igazságügyi vezetője, írt Belcsenkonak: „Az ön november 29-i utasítása alapján kihallgattuk Mecsérit és Hurait.”²¹

2. forrás

Jelentés a katonai egységekkel kapcsolatban Budapestről²²

Vezérőrnagy elvtárs
Malyarov

Október végén a lázadók megtámadták a budapesti városi pártbizottságot. Az ott tartózkodó Tóth ezredes segítséget kért. A főparancsnokság vezetője, Kovács István a műveletirányítás számára elrendelte, hogy küldjenek egységet a városi bizottság védelmére.

Kovács elmondta, hogy Solymosi ezredes később a 8. ezred tankjainak a bevetéséről számolt be neki. Az ezredes a 7. hadosztály parancsnokának, Mecsérinek volt alárendelve.

A segítségül érkező 6 tank löni kezdte a pártbizottság épületét, aminek az eredményeként jelentős emberi veszteség keletkezett.

A letartóztatott Solymosi megerősítette, hogy ő a tankoknak a pártbizottsághoz való rendelésében és irányításában nem vett részt, és azt, hogy a 33. ezred helyettes politikai vezetője tudja azt, hogy a 6 tankot a 33. ezredtől vezényelték a pártbizottsághoz.

Ezzel kapcsolatosan a következő kérdések alapján sürgősen ki kell kérdezni Mecsérit, az ő helyettesét, Hurait és másokat a 7. hadosztályból, valamint a 8. és a 33. ezredből más személyeket. Az alábbi kérdésekre kell választ kapni:

1. Milyen utasítás alapján és ki által lettek tankok vezényelve a pártbizottság védelmére?

²¹ Fond 43. Opisz 1. No. 21., 1956.

²² Fond 43. Opisz 1. No. 21., 1956.

2. Ki kapta meg ezt a parancsot?
3. Kinek a feladata volt a parancs végrehajtása?
4. Miért nem lett ez a parancs végrehajtva?
5. Hol tartózkodtak a katonák? A lázadókkal együtt részt vettek a pártbizottság ostromában és a kommunisták elleni atrocitásokban?
6. Hogyan reagált erre a tényre Mecseri és Hurai személyében a parancsnokság?

Belcsenko tábornok
№11, 1956. november 29.

Kézbesítette: Orlov
Átvette: Horelov

1956. november 29-én 23 óra 15 perckor

A kihallgatásokat követően a foglyokat visszaszállították Magyarországra. A többi, több mint ezer deportált esetén általában egy-egy jegyzőkönyv első oldalára egy kis cédulát ragasztottak, amelyen olyan utasítások olvashatóak, mint például: „*Átadni, hogy tisztázzák a lázadásban való részvételét*”, „*Átadni a magyar hatóságoknak kivizsgálásra*”, „*Átadni a magyar hatóságoknak felderítés céljából*”, „*Átadni, hogy tisztázzák a szabadon engedés jogosságát vagy a lázadásban való részvételét*”, „*Átadni a magyar hatóságoknak, hogy állapítsák meg a bűnösség mértékét*”, „*Átadni a magyar hatóságoknak felelőségre vonás céljából*” stb. Ezek arra utalnak, hogy a szovjetek további kivizsgálást várnak a magyarországi hatóságoktól. Azonban ennél a 22 főnél a leggyakoribb megjegyzés: „*Átadni a magyar kormánynak további vizsgálatra*” (ez is jelzi a 22 fő megkülönböztetett voltát), illetve „*Arra adat, hogy a fegyveres felkelésben részt vett volna nincsen.*”²³

Hersiczky Lajos kihallgatása során elmondta, hogy szerinte kik az „ellenforradalom” szervezői. Így a dokumentumok között szerepel a Forradalmi Katonai Tanács orosz nyelvű névsora, amelyben néhány név alá van húzva. Ezek azok a személyek, akiket Hersiczky Lajos megnevezett és „akikre oda kell figyelni”.

3. forrás

A Magyar Forradalmi Katonai Tanács névsora²⁴

Sorsz	Név
1.	<u>Király Béla</u>
2.	<u>Maléter Pál</u>
3.	<u>Várad Gyula</u>
4.	<u>Marján István</u>
5.	Kopácsi Sándor
6.	Oszkó Gyula
7.	Nádor Ferenc
8.	Penci József
9.	Diszlai Mihály
10.	Marton András
11.	Kovács Ferenc
12.	Kána Lőrinc

²³ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

²⁴ Fond 43. Opisz 1. No. 22., 1956.

13.	Máté Sándor
14.	Szalva János
15.	Kővágó Sándor
16.	Sárdi Tibor
17.	Székely Béla
18.	Erdei Sándor
19.	Tót Elemér
20.	<u>Kovács István</u>
21.	<u>Demcsa Pál</u>

Minden tag 1956. október 31-én éjszaka lett megválasztva. Az ülésen 25 képviselő volt a hadsereg, határőrség és rendőrség köréből. Az ülés a Védelmi Minisztériumban zajlott. Megjegyzés: az aláhúzottakra különös figyelmet fordítani.

Ami a delegáció visszaszállítását illeti az nem ugyanabban a csoportban történt, mint az Ungvárra történő szállítás.

4. forrás

A Kárpátalja megyei Belügyminisztérium osztályvezetőjének Bojkó ezredesnek²⁵ 1956. december 8.

Kérem intézkedjen az ügyben, hogy a katonai kíséret parancsnokának Arhirejszkij Konsztantyin Ivánovics őrnagynak átadják az 1.sz. börtönben fogva tartott 26 magyar állampolgárt a mellékelt névsornak megfelelően.

Kérés alapja: A SZSZKSz Miniszteri Tanácsa mellett működő KGB osztály vezető-helyettesének Belcsenkó altábornagy utasítása.

Az SZSZKSz Minisztertanácsa mellett működő KGB vezetője

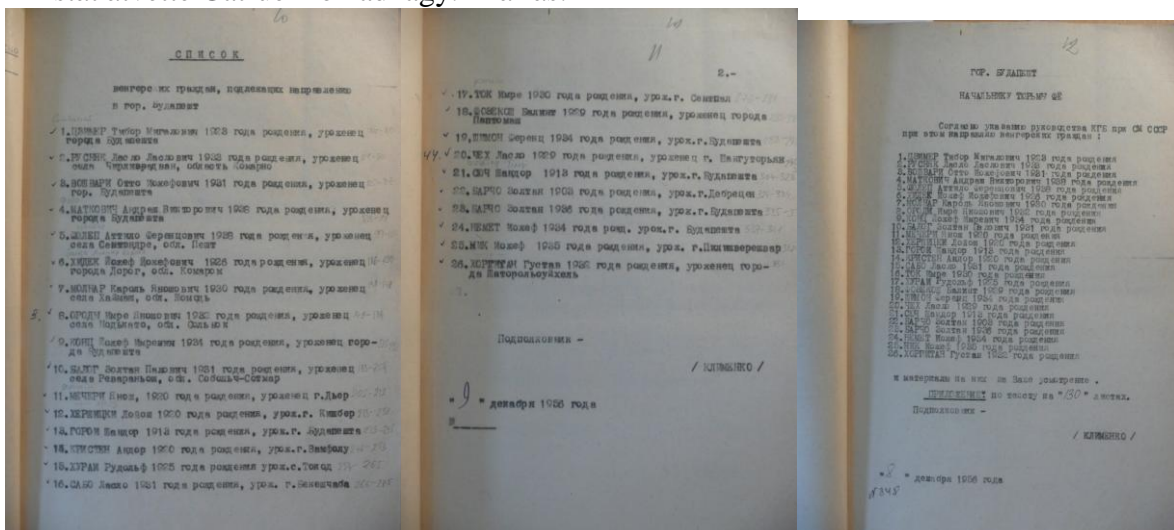
Szávcsuk alezredes

1956. december 8.

N841

Ungvár

A listát átvette Gatruenko hadnagy. Aláírás.

5. forrás

²⁵ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

A Budapestre irányított magyar állampolgárok névsora²⁶
1956. december 9.

Név	Születési év	Lakhely
Czimer Tibor Mihályé	1923	Budapest
Rusznyák László Lászlóé	1933	Csirlizradván
Vasvári Ottó Józsefé	1931	Budapest
Matkovics András Viktoré	1938	Budapest
Fülöp Attila Ferencé	1938	Szentendre
Hidek József Józsefé	1926	Dorog
Molnár Károly Jánosé	1930	Hajmás
Aradi Imre Jánosé	1932	Nagykátó
Konc József Imréé	1934	Budapest
Balog Zoltán Pálé	1931	Révaranyos
Mecseri János	1920	Győr
Hersicki Lajos	1920	Kisbér
Garai Sándor	1913	Budapest
Kriszten Andor	1920	Vámfalu
Hurai Rudolf	1925	Tokod
Szabó László	1931	Békéscsaba
Tak Imre	1930	Szentpál
Fazekas Bálint	1929	Páptamás
Simon Ferenc	1934	Budapest
Cseh László	1929	Sángutorján
Szücs Sándor	1913	Budapest
Barcsa Zoltán	1903	Debrecen
Barcsa Zoltán	1936	Budapest
Német József	1934	Budapest
Nik József	1935	Pilisvörösvár
Harrgítán Gusztáv	1932	Sátoraljaújhely

Klimenkó alezredes

6. forrás
Hersiczky Lajos kihallgatási jegyzőkönyve²⁷
1956. november 30.

Hersiczky Lajos Imréé Kisbéren született 1920-ban, Komárom megyében, munkás családban, 1939-től a magyar munkáspárt tagja. 1954-ben befejezte a leningrádi Kaganovics Katonai Szállítási Akadémiát. A Közlekedési Minisztérium katonai főosztályán dolgozott vezető beosztásban, Budapesten lakott a Szász Károly u. 5. szám alatt. Rangját tekintve ezredes.

A kihallgatás kezdete: 9 óra 5 perc.

Kérdés: Vázolja azokat az okokat, amelyek kiváltották a magyar nép elégedetlenségét majd elindították azt a politikai mozgalmát, amit később a fasiszta elemek népellenes ellenforradalommal változtattak.

Válasz: Tapasztalataim és a jelenlegi gazdasági helyzet szerint úgy vélem, hogy a magyar kormány 1950-től súlyos gazdasági és politikai hibákat halmozott fel. Nem akarok részletekbe bocsátkozni, de itt van például a viszony Jugoszláviával, a Rajk-ügye, jól ismert kommunisták letartóztatása. A sok esetben a letartóztatás, valamint a büntetések súlya nem indokolt. Gazdasági megközelítésből az ipar új ágainak létrehozása, azok megerősítése, nem

²⁶ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

²⁷ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

felelnek meg a helyi adottságoknak. A régi gyárak és üzemek korszerűsítése elmaradt. Sok gyár csődbe ment az elavult gépek miatt. Ami a mezőgazdaságot illeti, a parasztok elmenekültek a földekről a súlyos adók miatt. Továbbá régebben Magyarországon előfordult, hogy testvér ölt testvért egy darab földért. Kirívó a mezőgazdaság elhanyagolt helyzete és a parasztokkal való rossz bánásmód. A tiszteknek nagyon alacsony a bére a hadseregben, és folyamatosan csökkentették az állományt is. A leszerelt tiszteknek és sorkatonáknak nem volt munkája, megélhetési lehetősége. Sérelem érte a magyar hadsereg hagyományait. Lecserélték az egyenruhát, nem volt nyári szabadság, megszűntek az esti kimenők stb. Meg kell említeni, hogy a hadsereg állományát főleg a nép gyermekei adták, akik ismerték a mezőgazdaság hátrányos helyzetét, az ipar állapotát, ami meghatározta a gondolkodásukat. A hadsereg vezetése gyenge volt, a vezetők közül sok nem volt képzett katona. Azokat, akik kifejezték elégedetlenségüket, rámutattak a hiányosságokra, elbocsátották mindenféle indoklás nélkül. Mivel a hadsereg gyenge volt, a kritikus időszakban nem volt képes hatékonyan felvenni a harcot a felkelőkkel. A hadseregből többen átálltak a felkelők oldalára. Ebben a helyzetben a politikai életben különböző társadalmi szervezetek jelentek meg, szervezetek és a népi rendszerrel szembenálló erők. Az egyik ilyen volt a Petőfi Kör, amihez egyre több diák csatlakozott. Megalakulásakor a Petőfi Kör nem foglalkozott politikai kérdésekkel. Majd a tömeggyűléseiken rámutattak a pártvezetés hibáira és politikai problémákat vitattak meg. Mindenki szabadon kinyilváníthatta véleményét, a legkülönbözőbb témákban, a két-három ezer fős rendezvényeiken. A társaság tagjai két táborra oszlottak: voltak békés beállítottságúak, becsületes magyar fiatalok, akik a hibák kiküszöbölésére törekedtek, és volt a reakciós elemekből álló csoport. A tömeggyűléseken Háty László író, Tardos Tibor újságíró, Nógrádi vezérezredes, Rajk felesége, az oktatásügyi miniszter és mások is felszóltak. A szólásszabadságnak köszönhetően 1956 júliusában voltak, akik forradalomra, a hatalom leverésére biztatták a népet. (Köztük a fent megnevezett felszólalók is.) A Petőfi Kör vezetői kapcsolatot tartottak fent a budapesti egyetemmel. Meg kell említeni a Magyar Írószövetséget is, amelynek újságja, az „Irodalmi Újság”, az utóbbi időben nem irodalmi, hanem kizárólag politikai kérdésekkel foglalkozott. Az újságban közölt cikkek rendszerellenesek voltak. A földalatti ellenforradalmi szervezetek voltak az ellenforradalom legsötétebb elemei. Én csak egy ellenforradalmi szervezetről tudok, amiről a MÁV Katonai Szállításvezetőség mérnöke Bazonyi mesélt nekem. Arról beszélt, hogy, hogy kb. fél évvel azelőtt egy vasúttervező szervezet mérnöke, valamilyen Péter igyekezett megnyerni Bazonyit egy Magyar Egység elnevezésű ellenforradalmi szervezetnek. Azt mondta, hogy ennek a szervezetnek sok pénze van, valamint befolyása arra, hogy tagjait különféle állásba valamennyi magyar városba kinevezzék. A feladatairól nem beszélt és arról sem, hogy hogyan, milyen feltételekkel működik. Amit tudok elmondtam Radványi őrnagynak a Belügyminisztériumba, aki elkezdett utána járni a dolognak. Más ellenforradalmi szervezetről nem tudok.

Kérdés: Kiket ismer azok közül, akik aktívan részt vettek az ellenforradalomban?

Válasz: Az aktív szervezők közül ismerem Malétert, régi horthysta tisztet, aki az ellenforradalom idején a felkelők oldalára állt. Hadügyminiszter-helyettes lett, miután a szovjet hadsereg elhagyta Budapestet, majd miniszter. Malétert az orosz tanfolyam óta ismerem 1948-tól. Majd 1956. november 3-án a parlamentben találkoztam vele. A másik, akiről tudok, Marián alezredes a Műszaki Egyetem Katonai Tanszékének vezetője, a diákok előtt tartott beszédében felszólította őket, hogy halasszák el a tüntetést október 23-ról 24-re. A felkelés idején a Budapesti Katonai Forradalmi Bizottságnak volt a tagja. Marián Maléter helyettese volt a Kilián laktanyában. Tudok Király Béla öreg horthysta tisztről. Ő a tiszti iskola tanára. A vezérkar alezredese volt 1949-ben. A felkelés idején, Budapest területén valamennyi katonai egység az ő irányítása alá tartozott. A Katonai Forradalmi Tanács tagja. Tudok még Dencs öreg horthysta tisztről, aki ezredes. Tanár a Katonai Akadémián. Tagja a hadsereg Katonai Forradalmi Tanácsának.

Ismerem még Ficzer alezredest, öreg horthysta tisztet, aki a zavargás idején azt csoportot vezette, amely felderítette a felkelők elől bujkáló budapesti pártszervezetek vezetőinek búvóhelyeit. Váradai tábornokot, aki a hadsereg Forradalmi Tanácsának tagja volt és 1950-51 között Magyarország összes gépesített hadosztályát ő vezette. Más ellenforradalmárokról nem tudok.

Kérdés: Ön milyen szerepet vállalt az eseményekben?

Válasz: 1956. október 22-én kb. fél óráig jelen voltam a Műszaki Egyetem tömeggyűlésén, ahol úgy döntöttek a jelen levők, hogy tüntetést szerveznek. Október 23-án magához rendelt a Közlekedésügyi Miniszter, Bebrics, azt mondta, hogy semmi rendkívüli nem fog történni. Október 24–25-re éjjel a Közlekedésügyi Minisztériumban voltam, azért mentem oda, mert képtelen voltam átmenni a hídon Pestre, a munkahelyemre, a katonai főosztályra. Október 25-én bementem a munkahelyemre, felvettem a kapcsolatot Békási ezredessel és tájékoztam a budapesti helyzetről. Megszerveztem az épület védelmét, a főosztály védelmét, felállítottam a helyi vasutak őrségét. Aznap megkaptam a honvédelmi miniszter, Bata vezérőrnagy parancsát is, melynek értelmében csak az ő utasításai kell végrehajtanom, amit Békási ezredesen keresztül fog eljuttatni hozzám. Mivel felkelőkkel teli vonatok elindultak Budapest felé, én az utasításnak megfelelően 60 kilométerre Budapesttól elzártam a vasúti közlekedést. Mivel az egyik szerelvény áttört, saját felelősségemre leszereltem a Budapest körüli síneket, azért hogy megakadályozzam a felkelők Budapestre való bejutását. A Budapestre érkező szerelvény vakvágányra volt állítva, így a felkelőkre tüzet nyitottak a Katonai Akadémia katonái, majd fogságba ejtették őket. Egyeztetve Csanádival, a MÁV vezérigazgatójával, beszüntettem a személyközlekedést Magyarország teljes területén, mivel Sztálinvárosban a felkelők elfoglaltak egy személyvonatot, az utasokat kiszállították, majd ezzel a vonattal akartak a Budapestre jönni. Békási ezredessel megbeszéltem, hogy minden teherszállító szerelvényt átvizsgáljunk, hogy megakadályozzuk a fegyverek Budapestre jutását. Miután megalakult a Nagy Imre kormány, a közlekedésügyi miniszter Bebrics Lajos lett, akit gyűlöltek a vasutasok, ezért sztrájkot hirdettek, és a létrehozott forradalmi bizottságok befolyására, követelték, hogy vonják ki magyar területről a szovjet hadsereget.

Galló és Kovács László vezetésével október 29-én a Közlekedésügyi Minisztérium katonai főosztályán létrehoztak egy forradalmi bizottságot. A bizottságban nem vettem részt. A bizottság főként a főosztály referenseiből állt. A forradalmi bizottság követelte, hogy váltsák le Jancsikot a főosztály éléről, és nevezzenek ki engem a posztra. Ezzel a közlekedésügyi miniszter egyetértett így október 29-én elfoglaltam a minisztérium katonai főosztály főosztályvezetői posztját. Október 30–31-én, Budapesten teljes anarchia uralkodott, a városból kezdtek kivonulni a szovjet seregek, a reakciós erők hatalomhoz jutottak. Október 30–31-én, a munkahelyemen voltam, 31-én hazamentem, november 1-én a rádióban hallottam, hogy létrejött a Katonai Forradalmi Tanács, amelynek tagjai lettek Lőrincz Kálmán, Váradai tábornok, Penczi ezredes, Nádor ezredes, Király Béla és mások. Ezek után úgy döntöttem, hogy visszajövök a főosztályhoz. November 1-3-án azon voltam, hogy megakadályozzam, hogy a forradalmi bizottság felszámolja a Közlekedésügyi Minisztérium katonai főosztályát, valamint a vasúti igazgatóságok katonai osztályait. Sikeresen. A mi főosztályunk fennmaradt, valamint a főosztály iratai is megmaradtak. Ezek a bizottságok felszámolták a politikai főosztályokat és osztályokat. November 3-án a vezérkar főnöke, Kovács István nekem és Kriszten századosnak parancsba adta, hogy készítsünk egy jelentést, a vasút és a közlekedés katonai helyzetéről, amihez mellékeljük a megfelelő dokumentumokat, majd jelentkezzünk Tildy államminiszternél. Kriszten századossal 20 órákor megérkeztünk a Parlamentbe, ahol minket Szücs, Tildy személyi titkára fogadott. Ő átirányított minket Vashoz, Budapest főváros ellátási biztosához. Ott volt Maléter, Kovács István tábornok és Szücs ezredes is. Maléter közölte velünk, hogy ők, azaz ő és Kovács

István, Szücs és Erdei, a minisztertanács elnökének helyettese, annak a delegációnak a tagjai, amelyet a kormány hozott létre azzal a céllal, hogy a szovjet katonai vezetéssel tárgyaljanak, amelynek az lesz a témája, a szovjet hadsereget kivonása Magyarországról. Erre a megbeszélésre, mi, azaz én, Kriszten és Garai kötelesek vagyunk őket Tökölre kísérni mint a saját szakterületünk szakértői.

Szeretném hozzátenni, hogy arról mi nem tudunk, hogy a bizottsággal majd Tökölre kell mennünk. Nekünk csak azt parancsolták, hogy tájékoztassuk a vasúton uralkodó helyzetről Tildy titkárságát. 23 óra körül érkeztünk a delegációval együtt Tökölre, ahol szovjet katonai képviselők fogadtak minket. Maléter parancsára én, Kriszten, Garai ezredes és Zs. Szabó, Maléter segédtszjtje, egy külön szobában maradtunk a fényképésszel. A fényképész szerint ebből a szobából minket, mint szakértőket, szükség esetén behívtak volna a megbeszélésre. Fél óra múlva minket magyar polgári személyek letartóztattak, és azonnal átadtak a szovjet vezetőknek.

A kihallgatás 18 óra 50 perckor fejeződött be, közben szünetet tartottunk 13-14 óra között.

A kihallgatás a beleegyezésemmel orosz nyelven zajlott.

A jegyzőkönyv az én szavaimmal megegyezőket tartalmazza, amit én elolvastam.

Hersiczky Lajos

Gamarisz nyomozó

7. forrás

Garai Sándor kihallgatási jegyzőkönyve²⁸ Ungvár, 1956. november 29.

Garai Sándor 1913-ban, Budapesten született. Magyar nemzetiségű. Magyar állampolgár. A Magyar Dolgozók Pártja tagja 1945 óta. Középszintű végzettséggel bír. Munkás családból származik. Katona. A magyar néphadsereg kötelékében 1948 óta teljesít szolgálatot. Katonai rangja: ezredes. A Honvédelmi Minisztériumban dolgozott. Beosztása: a kenő- és üzemanyagosztály vezetője. Büntetlen előéletű. Letartóztatásáig a Budapest VII. kerületi, Lenin körút 25. számú ház 27. lakásában élt. A katonai szolgálat előtt gépjárművezetőként dolgozott, taxit vezetett.

A kihallgatás tolmács segítségével zajlott. A tolmács Porohnovec. A tolmács felvilágosítást kapott a ráháruló felelősségről, amely őt a hamis tolmácsolásért terheli az USZSZK BT 89. cikkelyének megfelelően.

Kérdés: Mikor és hol került sor a letartóztatására?

Válasz: A szovjet katonai egységek 1956. november 3-án tartóztattak le a Tököli reptéren, 18 kilométerre Budapesttől. Oda egy kormány- és parlamenti delegációval érkeztem, amit Nagy Imre hozott létre a szovjet alakulatok vezérkarával történő tárgyalások céljából.

Kérdés: Mikor tartóztatták le a delegációt, és kik voltak a tagjai?

Válasz: Ezt a delegációt, pontosabban csoportot november 2-án hozták létre, és a következő személyekből állt: Erdei Ferenc, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnökhelyettese (a csoport vezetője), Maléter Pál, vezérőrnagy, honvédelmi miniszter, Kovács István, vezérőrnagy, a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke, Szücs ezredes, a honvédelmi minisztérium képviselője.

Kérdés: Ön tagja volt ennek a csoportnak?

Válasz: Nem voltam tagja az említett küldöttségnek, én csak Kovács vezérőrnagy parancsára utaztam a csoporttal.

Kérdés: Milyen céllal?

²⁸ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

Válasz: November 3-án utasítást kaptam Kovács István vezérőrnagytól, a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökétől, hogy gyűjtssem be, majd pedig este 8 óráig ismertessem a katonai, valamint a népgazdasági objektumok raktáraiban található kenő- és üzemanyag mennyiségére vonatkozó adatokat.

Az adatok összegzése után elindultam a Parlament épületébe, Kovács Istvánhoz, hogy ismertessem azokat. Az információk ismertetése után Kovács felajánlotta, hogy üljek be egy gépkocsiba és tartsak velük. A Parlament épülete előtt álló kocsikba beszálltak: Maléter Pál, Erdei Ferenc, Szücs ezredes és mások, ezt követően mindannyian elindultunk a Tököli reptérre.

Hogy milyen okból volt szüksége Kovács vezérőrnagynak a kenő- és üzemanyagra vonatkozó adatokra, arról nincs tudomásom, de úgy vélem, hogy a tárgyalások folyamán, mely a parlamenti csoport és a szovjet katonai vezetés képviselői között folyt, ezen adatokra szükségük lehetett volna, és ez ügyben kellett volna jelentést tennem.

Kérdés: Nevezzen meg más személyeket, akik a tárgyaló küldöttséggel együtt érkeztek a Tököli reptérre!

Válasz: A Tököli reptérre együtt érkezett Hersiczky Lajos ezredes, a MÁV Katonai Főosztály katonai részlegének vezetője, Kriszten Andor, a magyar hadsereg századosa, az esztergomi 7. számú gépesített hadosztály parancsnoka, Mecséri János ezredes, a honvédelmi miniszter, Maléter Pál egyik szárnysegédje, egy hadnagy a nevét nem tudom és mások. Hogy összesen hány fő volt pontosan, azt nem tudom.

Kérdés: Maga személyesen is részt vett a szovjet parancsnokság képviselőivel folytatott tárgyaláson?

Válasz: A tárgyalásokon nem vettem részt. Azokat a küldöttség folytatta. Én Hersiczky Lajos ezredessel és Kriszten Andor századossal a folyosón tartózkodtam, a tárgyalóterem mellett, arra az esetre, ha szükség lenne a nálunk található adatokra.

Kérdés: Milyen kérdésben folytatott tárgyalásokat a küldöttség a szovjet katonai parancsnokság képviselőivel?

Válasz: Hogy konkrétan milyen kérdéseket kellett megvitatni a tárgyaláson, nem tudom, de feltételezem, hogy a küldöttségnek az volt a feladata, hogy egyezzen meg a szovjet katonai parancsnokság képviselőivel a szovjet katonai alakulatok kivonulásáról Magyarország területéről a rendkívüli események miatt.

Kérdés: Milyen részt vállalt ön ezen eseményekben?

Válasz: 1956. október 24-én utasítást kaptam Janza Károly altábornagytól, a honvédelmi miniszter hadtápügyi helyettesétől, hogy létesítsek egy kenő- és üzemanyagraktárt a honvédelmi minisztérium udvarában. A parancsnak megfelelően létrehoztam a raktárat és november 3-ig nem hagytam el a Minisztérium épületét. A kenő- és üzemanyag kiutalások kérdéseivel foglalkoztam a magyar és szovjet egységek részére, valamint azon szállító járművek részére, amelyek a Budapesten élő lakosság élelmiszerellátásában vettek részt.

A Magyarországon végbement eseményekben semmilyen formában nem vettem részt.

Kérdés: Mit tud az események előkészítéséről?

Válasz: Nekem személyesen az adott kérdéssel kapcsolatban nincs semmilyen értesülésem. Csak azt tudom, hogy az események október 23-án kezdődtek Budapesten a diákdemonstráció idején, amit az ellenforradalmi elemek kihasználtak.

Kérdés: Nevezze meg azon személyeket, akiről tudomása van, hogy szervezték, vagy vezették a magyarországi eseményeket!

Válasz: Azon személyek közül, akik aktív részt vállaltak az eseményekben és segítettek az ellenforradalmi erőket, csak egyetlen embert ismerek, Király Bélát, a horthysta hadsereg volt tisztjét, akik körülbelül 1950-ig a magyar néphadseregben szolgált. Király Béla vezérőrnagyi rangot viselt, akit később, számomra ismeretlen okokból, letartóztattak és elítéltek. 1958 nyarán Királyt rehabilitálták, és Budapesten élt. Az események idején, körülbelül október 28-

29-én a honvédelmi miniszter vagy a Forradalmi Katonai Tanács utasításának értelmében Király lett Budapest katonai parancsnoka. Ő szervezte meg nemzetőrséget Budapesten, amely az irányításával működött. A letartóztatásom időpontjáig Király a belügyminisztériumban folytatta a munkáját. A jelenlegi tartózkodási helye számomra ismeretlen.

8. forrás
Tóth Imre kihallgatási jegyzőkönyve²⁹
1956. november 26.

Tóth Imre, született 1930-ban a Veszprém megyei Szentgál községben. Parasztszármazású, magyar nemzetiségű, a Magyar Népköztársaság állampolgára, 1952-től a Magyar Munkáspárt tagja. Iskolázottsága: 6 osztály, valamint egy év tiszti iskola Pécsen. Állítása szerint büntetlen előéletű, nőtlen. Aszód városában lakott egy kaszárnyában. A magyar hadsereg tagja. Szolgálatát a 6671-es számú katonai alakulatnál teljesítette, rajparancsnoki beosztásban. Katonai rangja: hadnagy.

A kihallgatás megkezdésének időpontja: 15:45

A kihallgatás tolmács segítségével zajlott. A tolmács Jordan O. A tolmács felvilágosítást kapott a ráháruló felelősségről, amely őt a hamis tolmácsolásért terheli az USZSZK BT 89 cikkelyének megfelelően.

Kérdés: Mikor, ki által és milyen körülmények között lett letartóztatva?

Válasz: 1956. november 3-án, éjjel 12 órakor tartóztatott le egy szovjet alezredes a Tököli reptéren, Budapesttől 20 kilométerre, miközben Maléter Pál vezérőrnagyot, a magyar hadsereg parlamentérét, kísérem a szovjet katonai vezetéssel való tárgyalásra.

Kérdés: Hol tartózkodott és mivel foglalkozott 1956. október 26. - november 3. között?

Válasz: Október 22-én megkaptam a soros eltávozásomat, így elutaztam nővéremhez Tóth Gabriellához, aki Budapesten a XI. kerületben lakik, a Bod Péter utca 77. szám alatt. A nővéremnél tartózkodtam 1956. október 28-ig, s a házat nem hagytam el.

Október 28-án a nővérem lakásába bejött egy honvéd hadnagy, a nevét nem tudom, aki afelől érdeklődött, hogy nincs-e a nővérem lakásában egy gyanús személy és fegyver. A hadnagy ellenőrizte az irataimat és felajánlotta, hogy jelentkezzek a budapesti katonai parancsnoknál. Jelentkeztem is a katonai parancsnokságon. Egy szobába küldtek, ahol már több hozzám hasonló tiszt volt, körülbelül 10 fő. Itt tétlenül reggelig tartózkodtunk.

Október 29-én reggel én és a többi tiszt, a vezetéknévüket nem tudom, feladatuk kaptuk, hogy őrizzük a parancsnokság épületében fogvatartott, Budapest utcáiról behozott, bűncselekményeket elkövető gyanús személyeket és bűnözőket. Én egész nap őriztem ezeket a személyeket, estére pedig átszállítottuk őket a budapesti börtönbe. Október 30-án egész nap a parancsnokságon ültem semmit sem csinálva. Október 31-én reggel találkoztam Straumer Rezső barátommal, akitől megtudtam, hogy a katonai alakulatban a №6671 számú egység (különálló zászlóalj) átkerült Aszódra Budapestre egy lőszer- és fegyverraktár őrzésére. Straumer megmondta nekem a raktár címét és elindultam oda. Útközben egy csapat fasiszta fiatal letartóztatott engem, letépték a rangjelzéseimet, összeverték, ezt követően elengedtek. Kb. 1-2 órára érkeztem az egységemhez.

Október 31-én, kb. délután 3 órakor a budapesti katonai parancsnok utasítására az egész 6671-es alakulat beleértve engem is jelentkezett a katonai parancsnokságra, ahol azt a parancsot kaptuk, hogy őriznünk kell a parlament épületét. Október 31-én este kb. 8 órakor én elfoglaltam az őrhelyemet a parlamentnél.

²⁹ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

Előbb raj- később szakaszparancsnokként 25 ember tartozott irányításom alá. Az őrhelyemen november 1-ig tartózkodtam. November 1-től november 2-án estig én és a szakaszom a katonai parancsnokság épületében pihent, ezt követően ismét őrségbe léptünk a parlamentben. November 3-án reggel feladatul kaptam, hogy utazzak a Tököli reptérre, és onnan kísérjek a parlamentbe 2 szovjet tábornokot. A feladatot végrehajtottam. Miután a szovjet tábornokok, a vezetéknevüket nem tudom, befejezték a munkájukat a parlamentben, én és még 2 másik magyar tiszt visszakísértük őket a Tököli reptérre.

November 3-án este feladatul kaptam, hogy kísérjek egy magyar vezérőrnagyot a Tököli reptérre. Ezt a feladatot is végrehajtottam és a reptérre való érkezésemkor, kb. éjjel 12 órakor letartóztattak.

Kérdés: Mi volt a feladata a Magyar Parlament őrzésekor?

Válasz: A parancsnokságom alatt álló katonák a parlament utcáján álltak a kerítés egyik kapujánál és nem engedtek senkit a kapuhoz. Így a kapun keresztül csak azok a gépjárművek közlekedhettek, amelyeknek különleges engedélyük volt. Hogy milyen feladattal álltak az őrhelyükön a parlament őrségének többi tagjai azt nem tudom.

Kérdés: Ismeri-e azon személyek vezetékneveit, akik büntetteket hajtottak végre az ön jelenlétében a Magyar Népköztársaság ellen?

Válasz: Én sok esetben szemtanúja voltam a fasiszták bűncselekményeinek Magyarországon, pontosabban a fővárosban, Budapesten, de hogy kik ezek a személyek és mi a vezetéknevük, azt nem tudom.

Semmi mást nem tudok hozzátenni az elmondottakhoz.

A kihallgatási jegyzőkönyvet számomra magyar nyelven felolvasták. A válaszok szavaimnak megfelelően vannak rögzítve.

A kihallgatás vége: 18:10

A kihallgatást vezette: P. Szinykó százados, rangidős nyomozó

Tolmács:

Jordán, aláírás

9. forrás

Simon Ferenc kihallgatási jegyzőkönyve³⁰ Ungvár, 1956. november 30.

A mai napon a kihallgatást Kucsevko nyomozó vezette Dobra Leonid magyar tolmács igénybevételeivel.

Simon Ferenc 1934-ben Budapesten született, munkásosztálybeli, magyar nemzetiségű, a DISZ ifjúsági szervezet tagja, középiskolai végzettségű, büntetlen előéletű, katonai rangja hadnagy, a 27. gyaloghadosztály gépjárműjavító műhelyének vezetője, melynek állomáshelye Kiskunfélegyháza. Lakhelye Kiskunfélegyháza, Zimány utca 3. szám.

A kihallgatás tolmács segítségével zajlott. A tolmács Dobra, L. A tolmács felvilágosítást kapott a ráháruló felelősségről, amely őt a hamis tolmácsolásért terheli az USZSZK BT 89. cikkelyének megfelelően.

Kérdés: Mondja el, ki által, mikor, hol és milyen körülmények között tartóztatták le?

Válasz: 1956. november 3-án körülbelül 22 órakor Budapesttől Tökölre elindult a Nagy Imre kormányának parlamenti delegációja a szovjet katonai parancsnoksággal való tárgyalások céljával. Mivel, hogy a küldöttek késlekedtek a visszatéréssel, és szerintem kapcsolat se volt velük ezen okok miatt, a magyar Honvédelmi Minisztérium 1956. november 4-én kb. 1 órakor kiküldte a helyszínre a késlekedés okainak tisztázására Szeles Róbert főhadnagyot. Engem Szeles útközbéli biztosítására jelöltek ki. Megkapva ezt a parancsot, Szeles és én

³⁰ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

felfegyverkeztünk egy-egy géppisztollyal, pisztollyal, és egy „Pobeda” márkájú személygépkocsival, melynek gépjárművezetője egy civil polgár volt, és elindultuk Tökölre. Megérkezve a Tököli reptérre, a szovjet katonák letartóztattak bennünket, fegyvereinket ellenállás nélkül átadtuk.

Kérdés: Kik voltak a tagjai az 1956. november 3-i szovjet katonai parancsnoksággal való tárgyalásokra kiutazott küldöttségnek?

Válasz: Erről nekem nincs tudomásom. A sajtóból 1956. november 3-án este megtudtam, hogy 1956. november 3-án napközben a Magyar Népköztársaság parlamentjébe látogatott egy szovjet katonai delegáció, amely tárgyalásokat folytatott Maléter Pál honvédelmi miniszterrel, Erdei Ferenc miniszterelnök-helyettestel, Kovács tábornokkal és Szücs ezredessel, ezért azt gondolom, hogy 1956. november 3-án este ezen személyek utaztak Tökölre a szovjet katonai vezetéshez. Hogy kik utaztak még velük, arról nincs értesülésem.

Kérdés: Milyen követelésekkel utaztak a küldöttek a szovjet katonai parancsnoksághoz?

Válasz: Nincs erről tudomásom.

Kérdés: Ki jelölte ki Önt a tököli kiutazásra?

Válasz: 1956. november 3-án este elmentem a Honvédelmi Minisztériumba azzal a céllal, hogy meglátogassam bajtársamat, Smidt Lajos alhadnagyot, aki garázdszépécséri szolgálatot teljesített. Találkozva Smidttel, bementünk a sofőrök szobájába, később a szobába bejött egy honvéd százados, a vezetéknevét nem tudom, és azt a parancsot adta Smidtnak, hogy biztosítson egy személygépkocsit a parlamenthez, engem meg arra utasított, hogy kísérjem el a küldötteket Tökölre. Ezek után én és Hasznan László gépjárművezető kimentünk az udvarra, ahol már ott tartózkodtak Uszta Gyula tábornok és Szeles Róbert főhadnagy. Jelenlétemben Uszta utasította Szelest, hogy utazzon Tökölre és vegye fel a kapcsolatot a küldöttséggel, és hogy én, mint testőr kísérjem Szelest. Ezenkívül Szeles felhívta figyelmünket arra, hogy kivilágított utcákon haladjunk, és ha szovjet járőrökkel találkozunk, adjuk át a fegyvereinket, és kapjuk vissza azokat visszatérésünkkor. Ezek után Uszta megkérdezte tőlünk, hogy megértettük-e a parancsát, és megerősítő választ adva elindultunk Budapestről Tökölre, ahol letartóztattak bennünket.

Kérdés: Hogyan került Budapestre?

Válasz: 1956. október 29–30-án a Magyar Népköztársaság Honvédelmi Minisztériumának parancsa alapján a 27. hadosztály 3. gépesített ezrede gépkocsira szállt és Kiskunfélegyházáról Budapestre indult azzal a céllal, hogy elfoglalja a városból kivonult szovjet hadsereg egységeinek helyét.

Körös Vilmos alezredestől, a hadosztályparancsnok műszaki helyettesétől azt a parancsot kaptam, hogy a gépkocsiszerelővel kövessem a gyalogos ezredeket. Megérkeztem Budapestre, a Petőfi laktanyába. Itt helyezkedtünk el. 1956. november 1-jén átköltöztünk a pesti Kis János kaszárnyába, ahol már ott állomásozott két ezredünk és a 27. hadosztály törzse, a harmadik ezredünk a pletykák szerint a Zrínyi Miklós kaszárnyában volt, amely a Hungária körúton volt található. 23-án érkeztünk meg Budapestre, én és beosztottam a gépkocsiműhely megszervezésével foglalkoztunk és kisebb gépjárműjavításokat végeztünk. Hogy mivel foglalkoztak az ezred tagjai, azt nem tudom, de úgy hallottuk, hogy a postát őrizték, hogy a felkelők nehegy elfoglalják.

Kérdés: Mivel foglalkozott a 27. gyalogoshadosztály legénysége és személyesen ön 1956. október 23-tól a Budapestre való utazásáig?

Válasz: Október 23-tól a budapesti utazásig a 27. gyalogoshadosztály állománya a kiskunfélegyházi posta, tanácsháza, pártháza, vasútállomás és más objektumok őrzésének a feladatát látta el. Azonban se kommunisták és magyar hazafiak letartóztatása, se pogromok, se rablások ebben a városban nem történtek a budapesti utunkig. 1956. október 28-ig Kiskunfélegyházán lezajlottak a munkás-paraszt és katonai városi tanács megválasztása, ahová beválasztották a 27. hadosztály parancsnokát, Bakonyi Sándor alezredest, aki

egyidejűleg a város helyőrségének a parancsnoka is volt. A hadosztály állománya, beleértve engem is, nem vett részt ebben a választásban.

Én személyesen október 24-től a hadosztály gépjárműjavító műhelyében a Kiskunfélegyházán áthaladó szovjet katonai egységek gépjárműveinek és harckocsijainak javítását végeztem.

Kérdés: Megválasztották-e Önt az újonnan létrehozott szervekbe?

Válasz: Nem választottak be sehová.

Kérdés: Vett-e Ön részt harcokban? Ha igen, akkor hol és kivel szemben?

Válasz: Október 23-tól november 4-ig, azaz a letartóztatásom napjáig nem vettem részt harcokban.

Kérdés: Részt vett-e Ön kommunisták letartóztatásában, betörésekben és rablásokban?

Válasz: Kommunisták letartóztatásában, betörésekben és rablásokban nem vettem részt.

Kérdés: Mit tud ön a budapesti ellenforradalmi lázadás előkészületeiről?

Válasz: Abszolút semmit.

10. forrás

Szücs Sándor kihallgatási jegyzőkönyve³¹

Ungvár, 1956. november 30.

Szücs Sándor 1913-ban Budapesten született, magyar nemzetiségű, a Magyar Népköztársaság állampolgára, közalkalmazotti származású, pártonkívüli, felsőfokú jogi végzettséggel rendelkezik, a 15. sz. szállítványozási vállalatnál dolgozott nyilvántartóként. Lakcíme: Budapest, XII. kerület, Nagykállói út 7.

A kihallgatás tolmács segítségével zajlott. A tolmács Viznickij, Jurij. A tolmács felvilágosítást kapott a ráháruló felelősségről, amely őt a hamis tolmácsolásért terheli az USZSZK BT 89. cikkelyének megfelelően.

Kérdés: Mikor és milyen körülmények között került sor az Ön letartóztatására?

Válasz: A letartóztatásomra 1956. november 4-én éjjel 1 órakor került sor a Tököli reptéren, Budapestről 25 km-re. A letartóztatásomat a szovjet katonai parancsnokság képviselői hajtották végre.

1956. november 3-án reggel Tildy Zoltánnak, Magyarország államminiszterének személyi titkára, fia, Tildy László kijelölt engem, Szücs Sándort, mint Tildy Zoltán titkárságának dolgozóját, és mint olyan személyt, aki jól ismeri az utat a Tököli reptérre, hogy kísérem el és legyek tagja a Nagy Imre-kormány delegációjának. Ennek a csoportnak feladata volt, hogy a Tököli reptéren találkozzon a szovjet katonai parancsnoksággal, majd ezt követően kísérje őket a parlamentbe a magyar kormánnyal való tárgyalás céljából. Ezzel egy időben nekünk, a magyar kormány képviselőinek feladatunk volt, hogy biztosítsuk a szovjet katonai parancsnokság delegációjának biztonságát útközben a parlament épületéig.

1956. november 3-án 12 órakor én, Szücs Sándor, a magyar hadsereg ezredese, Mecséri, a Magyar Kormány képviselőinek vezetője, egy százados, a vezetéknevét nem tudom, valamint 3 ór, akik a magyar hadsereg katonái, nevüket szintén nem tudom, elindultunk a Tököli reptérre. A szovjet katonai parancsnokság küldöttségét nem találtuk ott, mivel azok már korábban útnak indultak, így elkerültük egymást.

Ugyanezen a napon 12 óra 45 perckor visszatértünk a parlamentbe, ahol a szovjet katonai parancsnokság küldöttsége Malinyin tábornok vezetésével már tárgyalta a Nagy Imre-kormánnyal.

³¹ Fond 43. Opisz 1. No. 1., 1956.

1956. november 3-án 14 órakor, a tárgyalások befejeztével mi, Szücs Sándor, Mecséri ezredes és a magyar katonai őrség, mint a Magyar Kormány képviselői, kísértük és biztosítottunk védelmet a szovjet katonai parancsnokság delegációjának a visszaútkozás során.

1956. november 3-án 15 óra 30 perckor megérkeztünk a Tököli reptérre. A Tököli reptéren az őrségünk parancsnoka, Mecséri ezredes megkérdezte Malinyin tábornokot, mikor térjünk vissza a szovjet katonai delegációért, hogy azt újból elkísérjük a parlamentbe a magyar kormányhoz. Malinyin tábornok erre azt válaszolta, hogy nem a szovjet delegáció fog utazni a magyar kormányhoz, hanem a magyar kormány delegációja jöjjön 1956. november 3-án, 22:00 órára a Tököli reptérre a tárgyalások céljából. Ezután a magyar csoporttal visszatértem a parlament épületébe.

1956. november 3-án 21 óra 59 perckor a magyar küldöttség – tagjai: Maléter Pál honvédelmi miniszter, Kovács István tábornok, Szücs Ferenc ezredes – Erdei Ferenc miniszter vezetésével megérkezett a Tököli reptérre. Ezt a magyar delegációt két tanácsadó is kísérte, mindketten a magyar hadsereg ezredesei voltak. Az egyik vezetőneve Hersiczky, a másikat nem tudom. Továbbá velük volt még egy százados, akinek a vezetőnek nevét nem tudom, Barcsa Zoltán, gyorsíró, Barcsa Zoltán fotóriporter, a gyorsíró Barcsa Zoltán fia, én, Szücs Sándor és Mecséri ezredes.

Feladatom az volt, hogy útközben felmutassam az engedélyünket a nemzetőröknek, és hogy biztosítsam a delegáció védelmét a Tököli reptérig.

1956. november 3-án 22 órakor a Tököli reptéren a magyar kormány küldöttsége Erdei Ferenc vezetésével belépett a szovjet katonai parancsnokság épületébe a tárgyalások céljából.

Én, Szücs Sándor, Mecséri ezredes és egy százados, akinek a vezetőnek nevét nem tudom, a szovjet katonai parancsnokság épülete előtt álló gépkocsikban tartózkodtunk.

1956. november 4-én 00:15 perckor egy szovjet tiszt behívott minket a Tököli reptér katonai parancsnokság épületébe megvacsorázni, ahol minket, engem, Szücs Sándort és Mecséri ezredest és a századost letartóztattak a szovjet katonai parancsnokság emberei.

Kérdés: Van-e tudomása arról, hogy ki jelölte ki a magyar kormány Erdei által vezetett delegációját, melynek feladata a szovjet parancsnoksággal való tárgyalások lebonyolítása volt?

Válasz: Az Erdei Ferenc által vezetett kormányküldöttséget a Nagy Imre-kormány jelölte ki.

Kérdés: Van-e tudomása arról, hogy milyen céllal folytatott tárgyalást a Magyar Kormány küldöttsége a Magyarországon tartózkodó szovjet katonai parancsnoksággal?

Válasz: Azt tudom, hogy a Magyar Kormány küldöttsége a Magyarországon tartózkodó szovjet katonai parancsnoksággal való tárgyalásának egyik célja a Magyar Kormány azon követelése volt, hogy a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok vonuljanak ki Magyarországról.

Kérdés: Miért Önt jelölték a magyar delegáció kísérő személyzete közé?

Válasz: Én Tildy Zoltán államminiszter titkársági munkatársa voltam. A magyar kormány delegációjának kíséretére, amely a magyarországi szovjet katonai parancsnoksággal való tárgyalásokra indult, engem személyesen Tildy Zoltán államminiszter személyi titkára, Tildy László jelölt ki. Hogy mi volt a fent említett megbízás oka, én nem tudom.

Kérdés: Mikortól dolgozott Ön Tildy Zoltán államminiszter titkárságán?

Válasz: 1956. október 30-tól dolgoztam Tildy Zoltán államminiszter titkárságán.

Kérdés: Hogyan sikerült ott elhelyezkednie?

Válasz: Én már korábban, 1946 márciusától 1948 decemberéig, a magyar Minisztertanács Jóváítéleti Hivatala pénzügyi osztályának vezetőjeként dolgoztam. 1948 decemberében a leépítések miatt nyugdíjaztak.

A leépítések miatti nyugdíjazásomat helytelennek és jogtalanak tartottam, ezért 1956. október 30-án úgy döntöttem, hogy azzal a kéréssel fordulok a magyar Minisztertanács titkárságához és személyesen a Minisztertanács titkárságának vezetőjéhez, Gáliszhoz, hogy

rehabilitáljanak engem, mint korábban jogtalanul elbocsátottat és helyezzenek vissza előző munkahelyemre.

Ezen a napon a Minisztertanács folyosóján találkoztam Bognár József külkereskedelmi miniszterrel, aki az ismerősöm és Kovács Józseffel, a kisgazdapárt egyik vezetőjével. Bognár József és Kovács Zoltán meghallgatták a kérésemet a munkahelyemre való visszahelyezéssel kapcsolatban, majd felajánlották számomra, hogy menjek Tildy Zoltán államminiszter titkárságára dolgozni. Ők személyesen kísérték el Tildy Zoltán miniszter titkárságára, ahol alkalmazásba vettek, mint a miniszter titkárságának munkatársát.

Kérdés: Mivel foglalkozott Ön 1956. október 23–30. között?

Válasz: 1956. október 23-án egy fél napig még a szállítmányozási vállalatnál dolgoztam. Mivel 1956. október 24-én Budapesten egységes sztrájkot hirdettek, nem mentem munkába.

1956. október 24–30. között sehol nem dolgoztam, otthon tartózkodtam. Semmilyen tüntetésben és fegyveres összetűzésben nem vettem részt.

Kérdés: Miért találta 1956. október 30-át a legmegfelelőbbnek arra, hogy visszahelyeztesse magát munkahelyére, a Minisztertanácsba?

Válasz: Miután Nagy Imre lett a Minisztertanács elnöke, Budapesten nyugalom lett, így én a Minisztertanácshoz fordultam munkáért. Az előző Rákosi–Gerő–Hegedűs magyar kormány ígéretet tett, hogy több olyan magyar állampolgárt rehabilitálnak, akik ellen törvénytelen eljárás folyt, de semmit sem tettek ez irányban. Ezért annál a kormánynál rehabilitációs kérelmem benyújtását értelmetlennek találtam.

Miután Nagy Imre lett a Minisztertanács elnöke, abban reménykedtem, hogy ő életbe lépteti a XX. pártkongresszus döntéseit a jogállamiság visszaállításának céljából.

A Nagy Imrében való bizalmam azon alapult, hogy úgy éreztem, mielőtt Nagy Imrét eltávolította volna Rákosi, ő megfelelő politikai irányba vezette az országot.

Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azért küzdöttem a rehabilitációmért, mert törvénytelennek tartottam 1948 decemberében az elbocsátásomat. A létszámleépítés csak egy kifogás volt a nyugdíjazásomhoz – hiszen engem jó képességű munkatársként tartottak számon –, szerintem valójában megbízhatatlannak tartottak. Hogy ennek mi volt az oka, azt nem tudom megmagyarázni, hacsak nem az, hogy pártonkívüli munkatárs voltam.

Kérdés: Ki vezette Tildy Zoltán államminiszter titkárságát?

Válasz: Tildy Zoltán államminiszter titkárságát dr. Hámori Zoltán vezette.

Kérdés: Milyen munkát végzett Ön Tildy Zoltán titkárságán?

Válasz: Én Tildy Zoltán államminiszter titkárságának alkalmazottja voltam. Konkrét munkaköri leírásom nem volt, a titkárságon nem voltak meghatározott munkakörök. Az alkalmazásom ideje alatt a Tildy Zoltán fiának és egyben személyi titkárának, Tildy Lászlónak és a titkárság vezetőjének, Hámorinak utasításait hajtottam végre. Többek közt én vizsgáltam a Tildy Zoltán elnök nevére érkező leveleket. Azzal a céllal, hogy megkönnyítsük Tildy munkáját, a beérkezett levelekben és sajtóanyagokban aláhúztam a legfontosabb részeket ceruzával. Ezek után adtam át a leveleket Tildy Lászlónak, aki továbbította apjának, Tildy Zoltának. Ezenkívül telefonos eligazítást adtam azon személyek részére, akik Tildy Zoltánnak telefonáltak. Semmilyen más munkát nem végeztem a Tildy Zoltán titkárságon az ott töltött idő alatt.

Kérdés: Érkeztek-e olyan levelek Tildy Zoltán címére, melyekben íróik kifejtették ellenforradalmi hangulatukat és felajánlották szolgálataikat?

Válasz: Nem tudok ilyen levelekről. A leggyakrabban a levélírók alkalmazásukat kérték vagy ötleteiket írták le, pl.: a kisgazdapárt helybéli alapszervezeteinek megszervezéséről. Rehabilitációs és munkahelyükre való visszahelyezési kérelmüket küldték el. E levelek írói közül a Vörös Csillag nyomda főmérnökére emlékszem, Ketnerre (vagy nem tudom, mi volt a vezetékneve), aki felajánlotta a nyomdát kisgazdapárti újságok nyomtatására.

Kérdés: Kit ismer azon személyek közül, akik felajánlották Tildy Zoltánnak a szolgálataikat?

Válasz: Ezen személyek közül ismerem Szolnoki Istvánt a kisgazdapártból volt államtitkár, aki a későbbiekben (1956. október végén – november elején) a kisgazdapárt egyik vezetője lett, Futó Dezső újságíró, aki később a „Kis Újság” hírlap szerkesztője lett. Kéthly Anna a magyar szociáldemokrata párt politikusa. Ő azzal a kéréssel fordult Tildyhez, hogy szeretne útlevelet kapni, hogy kiutazhasson Ausztriába. 1956. november 3-án Mindszenty bíboros kereste fel Tildy Zoltánt. De meg kell, hogy mondjam, nincs tudomásom róla, hogy milyen kérdés kapcsán tett látogatást Mindszenty Tildy Zoltánnál. Mindszenty kb. 15 percig tartózkodott Tildy irodájában. Ezek után Tildy elkísérte Mindszentyt abba a szobába, ahol egy mikrofon volt, és Mindszenty bíboros rádióbeszédet mondott. Mindszenty beszédét a rádióban nem hallottam.

Tildy Zoltánhoz fordult a volt miniszter, Kovács Béla, B. Szabó, aki a későbbiekben a Nagy Imre-kormányban miniszter lett, de hogy milyen kérdések kapcsán keresték fel Tildy Zoltánt, azt nem tudom.

Kérdés: Pontosítsa, milyen kérdés kapcsán fordult Kéthly Anna Tildy Zoltánhoz?

Válasz: Láttam Kéthly Annát, amikor kb. 1956. november 1-jén meglátogatta Tildy Zoltán köztársasági elnököt az irodájában. Kéthly Anna több mint két órát töltött Tildy Zoltánnál. Hogy milyen kérdések kapcsán folyt a beszélgetésük, azt nem tudom, de hozzám fordult egy belügyminisztériumi munkatársa (a vezetéknevét nem tudom), aki arról érdeklődött, hogy Tildy Zoltánnál tartózkodik-e Kéthly Anna? A belügyis munkatárs közölte, hogy elhozta Kéthly Anna részére az útlevelet az Ausztriába való kiutazáshoz. Ezek után megmondtam a belügyminisztériumi munkatársnak, hogy Kéthly Anna Tildy Zoltánnal van, és ő el is indult oda, hogy átadja neki az útlevelet.

Kérdés: Mit tud Ön a magyarországi ellenforradalmi lázadásról és előkészítésről?

Válasz: A magyarországi ellenforradalmi lázadásról és előkészületeiről nincs semmilyen tudomásom. Én Budán éltem, ahol általában nyugalom van.

Kérdés: Létezik, hogy nem tud azokról a gonosztettekről, rablásokról, garázdálkodásokról és gyilkosságokról, amelyeket az ellenforradalmi erők hajtottak végre Magyarországon?

Válasz: Ezekről semmit nem tudok.

Kérdés: Hogy értékeli az 1956. október 23. után Magyarországon történt eseményeket?

Válasz: A magyarországi fegyveres felkelés a véleményem szerint a régi államvezetés, Rákosi és pártolói ellen irányult, de semmiképp sem a szocialista berendezkedés ellen.

Úgy vélem, hogy a magyarországi forradalom 1956. október 30-ig nem lépett túl határain. De 1956. október 30-a után a „forradalmárok” a kormány felé olyan követeléseket támasztottak (mint a szovjet haderő kivonulása Magyarországról és mások), melyek már ellenforradalmi természetűek voltak.

11. forrás

Tamás Kálmán kihallgatási jegyzőkönyv³² 1956. november 29.

Én, Szalahin százados, az USZSZK Miniszteri Tanácsa mellett működő KGB főosztály nyomozati osztályának, Herszon megyei alosztályának vezetőnyomozója, Fedák Jurij magyar nyelvű tolmács igénybevételével, aki született 1929-ben, jelenlegi lakhelye: Kárpátalja, Beregszász, Vorosilov tér 5/8. kihallgattam Tamás Kálmánt.

Tamás Kálmánt 1933-ban született Újpesten, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, szociális származását nem ismeri, iskolázottsága 8 osztály, a Magyar Munkás Párt tagja 1956

³² KGB, Ungvár, év:1956, Fond: 43, Opisz: 1, sorszám: 2.

októberétől (tagsági igazolványt még nem kapott, jelölti lappal rendelkezik), szakmája gépész, nőtlen, munkahelye gépjárművezető a Magyar Köztársaság Miniszteri Tanácsánál. Lakcíme: Újpest Petőfi út 43. Jelenleg a Kárpátaljai megyei BM osztály №1 sz. börtönében tartják őrizetben.

A kihallgatás tolmács segítségével zajlott. A tolmács: Fedák, felvilágosítást kapott a ráháruló felelőségről, amely őt a hamis tolmácsolásért terheli az USZSZK BT 89. cikkelyének megfelelően.

Kérdés: Milyen nyelveket beszél, és milyen nyelven kíván a vallomást tenni?

Válasz: Csak a magyar nyelvet beszélem, és ezen a nyelven kívánok vallomást tenni.

Kérdés: Részt vett-e a magyarországi ellenforradalmi lázadásban?

Válasz: A magyarországi ellenforradalmi lázadásban én nem vettem részt.

Kérdés: Mivel foglalkozott az ellenforradalmi lázadás idején?

Válasz: Gépjárművezetőként dolgoztam a Magyar Köztársaság Miniszteri Tanácsában. Az általam vezetett gépkocsival szállítottam az ellenforradalmi események előtt Hidas Istvánt, a Miniszteri Tanács alelnökének személyi titkárát, Vince Vilmosnét, Fehér János titkárt, aki Hidas István beosztottja volt, és Faragó Gábort, aki a Külkereskedelmi Minisztérium referense volt.

Október 23-án miután hazaszállítottam Fehér János titkárt és visszafelé tartottam a Miniszteri Tanácsba, észrevettem a futva közeledő Siklósi tábormokot, a Magyar Államvédelem tábormokát. Megállítottam a kocsimat és felvette. Siklósi tábormok kérésére Budára szállítottam az Attila utcába, ahonnan ő elment a hivatalába. Erről akkor szereztem tudomást, mikor felhívtam őt a Miniszteri Tanácsból és érdeklődtem, hogy sikeresen eljutott-e a munkahelyére. Siklósi tábormokot onnan ismertem, hogy korábban az Államvédelmi Minisztériumban (hivatalban) dolgoztam sofőrként. Október 31-én a Miniszteri Tanácsnál voltam és csak egyszor mentem haza.

Október 31-én az újonnan kinevezett Miniszteri Tanács elnökének, Bognárnak a beosztottját, Székely Gábort fuvaroztam. Ez a Székely valami megyei bizottsági titkárt kísért a Budai Pasaréti utcába.

A Széna téren minket feltartóztattak a felkelők, de Székely felismert közöttük egy ismerőst és ezért minket rögtön bevittek a parancsnokságukra, ahol rögtön utasítást adtak a szabadon engedésünkről. A Széna téri felkelők közül az ismerőseim közül senkit sem láttam. Visszatérve a Miniszteri Tanácshoz azután, hogy sikeresen elszállítottuk a megyei bizottsági titkárt, Székelytől azt az utasítást kaptam, hogy hozzam el Maléter ezredest.

Maléter ezredesért, aki a magyar honvédség ezredese, Székely titkár is velem jött. Maléterrel együtt két személyes testőre is velünk utazott.

Maléter ezredes kb. egy órát töltött a Miniszteri Tanács alelnökével. Ezt követően én visszaszállítottam Maléter ezredest egy testőr kíséretében. A parancsnokságig azonban nem tudtam elvinni, mert a lázadók nem engedték át a gépjárműveket, s hogy ő hogyan jutott el a szolgálati helyére, azt már nem tudom. Maléter egyik testőre, Hargitai védelme érdekében átengedtek. (Hargitai itt tartózkodik)

November 1-én Bognár lakására mentem fehérműért és élelmiszerért. Velem együtt voltak Hargitai és Nagy Ilona (Bognár titkárnöje).

November 2-án Bognár utasítására elszállítottam egy katonát Maléter ezredestől a házához, akinek védelmével voltam megbízva.

November 3-án én és Hargitai a Kilián laktanyába utaztunk Maléter ezredesért. Maléteren kívül a kocsiba beült Szabó főhadnagy és egy katona. Visszafelé úton Maléter ezredes és Szabó főhadnagy bement a Honvédelmi Minisztériumba, ahol kb. 2 órát tartózkodtak, s ezután a parlamentbe szállítottam őket. Este visszaszállítottam őket a Kilián laktanyába.

Maléter ezredes megparancsolta nekem, hogy sehova se távozzak, mert menni kell a reptérre. Egy fél óra múlva a kocsiba beszállt Maléter ezredes és Szabó főhadnagy és elvittem őket a parlamentbe. Bizonyos idő múlva a kocsiba beszállt Maléter ezredes, Szabó főhadnagy és a Miniszterei Tanács alelnöke Erdei és én elszállítottam őket a szovjet reptérre. Utánunk még hat gépkocsi jött, amelyekben a Miniszteri Tanács munkatársai foglaltak helyet. A reptérre való megérkezésünk után mindannyiunkat szovjet tisztek tartóztattak le, és november 9-én repülővel ideszállítottak minket.

Kérdés: Volt-e alkalma a lázadók büntetteit megfigyelni?

Válasz: Nem, nem volt alkalmam.

Kérdés: Volt-e fegyvere a letartóztatása idején?

Válasz: November 2-án Réti Zoltán, az államvédelmi hadnagy, aki a Minisztertanács gépjárművezetőjeként dolgozott kiadott nekem egy pisztolyt, amelyet elkoboztak a letartóztatásomkor.

A jegyzőkönyvet számomra magyar nyelven felolvasták. Annak tartalma megegyezik az általam elmondottakkal.

A vallomás helyes lejegyzését tanúsítom.

Fedák tolmács

A kihallgatást végezte: Az USZSZK Miniszteri Tanácsa mellett működő KGB főosztály nyomozati osztályának Herszon megyei alosztályának vezető nyomozója:

Szolohin százados

A múltat tisztán kell látnunk ahhoz, hogy biztos alapokon álló jövőt építhessünk. A forradalom igaz eseményeinek kutása, valós történetének feltárása és bemutatása a 21. század történészeinek erkölcsi és szakmai kötelessége.

Felhasznált irodalom:

Felhasznált levéltári források:

Fond 43. Opisz 1. No. 1. 1956.

Fond 43. Opisz 1. No. 14., 1956.

Fond 43. Opisz 1. No. 15., 1956.

Fond 43. Opisz 1. No. 21., 1956.

Fond 43. Opisz 1. No. 22., 1956.

Felhasznált szakirodalom:

1. Baráth Magdolna – Feitl István-Izsák Lajos – Palasik Mária – Stemler Gyula – Varga Zsuzsanna (szerk.): Krónika 1956. Kossuth Kiadó. Tekintett Alapítvány, Budapest, 2006. 245
2. Horváth Miklós: Maléter Pál. H and T Kiadó, Budapest, 2002.
3. Kő András - Nagy J. Lampert: Tököl. Publica Rt., Győr, 1992.
4. Kő András: Tököl 1956. Kiadja Tököl Város Képviselő - Testülete, 2008.
5. Némethné Dikán Nóra - Szabó Róbert - Vida István (szerk.): A budapesti egyetemisták és főiskolások 1956-ban. Nagy Imre és kora V. Nagy Imre Alapítvány, Gondolat Kiadó, Budapest, 2009. 593.
6. Orbán Éva: Amit '56-ról mindenkinek tudnia kell. Budapest, Technika Alapítvány – Összmagyar Testület Kiadó, 2006.
7. Szücs Miklós: Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál. Szabad tér kiadó, 1989.